



O obiteljskim politikama govori **dr. Ivan Malbašić** iz udruge »Obitelji 3plus«, kojoj je posebno na srcu 600 tisuća roditelja i djece



Slike: G. Damjančić

Biografija Dr. Ivan Malbašić docent je na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu, na kojem predaje organizaciju i menadžment. To je i njegov rodni grad, gdje živi sa suprugom Sanjom i četirima malodobnim kćerima - Terezijom, Paulom, Katarinom i Marijom. Godine 2017. osnovao je udruhu »Obitelji 3plus« koja sada okuplja tisuću obitelji te se zauzima za potporu obitelji.

Ivan Tašev

Treći rođendan Udruga obitelji s troje ili više djece, koja se skraćeno naziva »Obitelj 3plus«, dočekala je pritisnuta s više izazova, jer su njihovi članovi, kao i druge obitelji pretrpjele velike ekonomske poteškoće tijekom pandemije, ali i strah od podrhtavanja tla, posebice u sjevernoj Hrvatskoj. Na koji način vide ulogu države u podupiranju obitelji, postoji li demografska strategija i zašto je ona važna, kako se prikazuje obitelji s više djece u medijima - neka su od pitanja na koja nam je spremno odgovorio predsjednik udruge »Obitelj 3plus«.

Kako se obitelji snalaze u ovoj krizi tijekom pandemije, ali i posljedica potresa posebice u sjevernoj Hrvatskoj - kada su suočene s teškoćama u već ionako kompliciranoj situaciji?

● Obitelji će se uvijek snaći jer one nikad nisu ovisile o državi i institucijama. Proživjele su ratne okolnosti i svakakve druge nedaće, pa će tako i ove krize s potresom i pandemijom. No to ne znači da je obiteljima s djecom jednostavno i lako nositi se s ovom situacijom u kojoj su se preko noći promijenila pravila igre i način života na koji smo naviknuli. Mnogi su roditelji uz sve svoje uobičajene dužnosti i odgovornosti sada u velikim brigama i neizvjesnostima s poslom, a uz to su preko noći postali i učitelji i informatičari koji trebaju srediti da funkcionira sva oprema za nastavu na daljinu, a organizacijske sposobnosti morali su podići na nezapamćenu razinu. No, kako sam jednom zgodom imao priliku čuti na jednom predavanju, obitelji su ljudski »start-upovi« koji - suprotno od onih poslovnih inačica - napreduju, najčešće uspijevaju i pobjeđuju na duge staze.

Krajnje je vrijeme da se promijeni odnos institucija prema obiteljima

Djeca naime nisu trošak, nego su zalog naše budućnosti i svako izdvajanje za djecu treba gledati kao investiciju

U novonastalim okolnostima ni država nije baš uvijek pružala najbolji odgovor obiteljima s više djece, upozoravali ste na to primjerima iz Mađarske i Njemačke. O čemu je riječ?

● Ne smijemo zaboraviti da nije samo gospodarstvo pogođeno koronakrizom, nego i cijelo društvo. A temelj toga društva oduvijek je bila obitelj. Zemlje koje ste naveli samo su neki primjeri dobre prakse, na konkretan su način pokazale brigu za obitelji s djecom. Mađarska je primjerice

osigurala besplatnu prehranu za djecu u školama i vrtićima za vrijeme pandemije te odgovarajuću potporu roditeljima za pohađanje mrežne nastave. S druge strane, Njemačka je isplatila jednokratnu pomoć od 300 eura po djetetu, a sličnu mjeru imala je i Slovenija koja je dodatno poduprla obitelji smanjivši im račune za električnu energiju za oko 20 posto tijekom koronakrize. To su konkretni primjeri koji pokazuju kako institucije ipak mogu olakšati obiteljima njihovu svakodnevicu u novonastalim okolnostima pandemije.

Europska konfederacija velikih obitelji nedavno je objavila rezultate istraživanja koji pokazuju da Hrvatska među devet ispitanih zemalja u Europi jedina nije imala baš ni jednu konkretnu mjeru koja bi se izravno odnosila na potporu obiteljima usred koronakrize. Što govori taj podatak o odnosu države prema obiteljima?

● To bi pitanje trebalo postaviti institucijama i ja ga evo još jednom postavljam: Zašto Hrvatska od stotinjak do sada do-

nesenih mjera kojima odgovara na koronakrizu ni jednu mjeru nije usmjerila izravno, dakle neposredno, obiteljima s djecom? Osim Hrvatske, ELFAC-ovim je istraživanjem obuhvaćeno još osam europskih zemalja: Cipar, Francuska, Italija, Mađarska, Poljska, Portugal, Rumunjska i Španjolska, i zaista jedino Hrvatska od navedenih zemalja ni jednu konkretnu mjeru nije usmjerila izravno prema obiteljima kao temeljnoj stanici društva. Krajnje je vrijeme da se promijeni odnos institucija i politike prema obiteljima, posebno prema obiteljima s djecom, i da se prestane govoriti o troškovima ili rashodima kada se govori o obiteljima. Djeca naime nisu trošak, nego su zalag naše budućnosti i svako izdvajanje za djecu, a posebno u ovoj situaciji, treba gledati kao investiciju. Naša država, ali naša i mnogi u društvu kad govore o toj temi, još upotrebljava izraze trošak i pomoć umjesto investicija i poticaj.

Koje bi konkretne mjere trebalo provesti za unaprjeđenje obiteljske politike i zašto one u Hrvatskoj izostaju? Je li to nedostatak novca, političke volje, kapaciteta? Ipak vi zastupate više od 110 tisuća obitelji s troje ili više djece u Hrvatskoj u kojima živi gotovo 600 tisuća članova...

● Mi roditelji okupljeni u udruzi »Obitelji 3plus« do sada smo u više navrata predlagali konkretne mjere za unaprjeđenje obiteljske politike. Krajem 2019. godine osobno smo tadašnjoj ministrici obitelji uručili prijedlog desetak mjera, među kojima su subvencija na kupnju odgovarajućega vozila za velike obitelji, bolje uređenje prava bolovanja za roditelje te besplatno dopunsko zdravstveno osiguranje za obitelji s troje ili više djece. Ipak, smatramo da su potrebne tri ključne mjere koje se odnose na dječji doplat, pronatalitetni dodatak te uskladvanje obiteljskoga i profesionalnoga života. Naime, doplatka za djecu trenutno mogu ostvariti samo korisnici kod kojih prosječni mjesečni dohodak po članu kućanstva u prethodnoj kalendarskoj godini ne prelazi 70 posto proračunske osnovice. S druge strane, rađanje trećega djeteta cilj je pronatalitetne politike svake države kojim se jamči održivost broja stanovnika, a obitelji s troje i više djece susreću se s većim organizacijskim, logističkim i financijskim izazovima i zato se zauzimamo za ukidanje dohodovnog cenzusa za ostvarivanje prava na doplatku za djecu za te obitelji. Nadalje, pronatalitetni dodatak u iznosu od 500 kn mjesečno za treće i četvrto dijete primaju samo korisnici doplatka za djecu. Time je ta mjera isključivo socijalna, a ne poticajna, razvojnja i onakva kakva bi po svom nazivu trebala biti – pronatalitetna, te se zauzimamo za ukidanje dohodovnog cenzusa za dobivanje pronatalitetnoga dodatka za treće i četvrto dijete. I napokon, uskladvanje obiteljskoga i profesionalnoga života jedan je od najznačajnijih problema obitelji s djecom, a posebno obitelji s više djece. Stoga se zauzimamo za mogućnost rada s polovicom punoga radnoga vremena do 15. rođendana najmlađega djeteta na način da pravo može iskoristiti ili majka ili otac, pri čemu bi državna naknada za drugu polovicu plaće bila minimalno 70 posto proračunske osnovice, a sve radi lakšega uskladvanja obiteljskoga i profesionalnoga života. Napominjem da je državi na raspolaganju i mogućnost da se u cijeloj Hrvatskoj roditeljima s troje ili više djece omogući status roditelja odgovjtelja. Uzor uz određene dorade može biti model koji već nekoliko godina uspješno provodi Grad Zagreb. Najvažnije u svemu tome jest da demografija i briga za obitelji ne bude samo riječ na ustima političara, nego da se naprave

konkretna promjene u korist obitelji s djecom, a posebno u korist obitelji s troje ili više djece.

S druge strane, upravo je posljednjih dana 2020. godine iz Središnjeg državnoga ureda za demografiju i mlade pokrenuta e-dječja kartica s popustima i pogodnostima za roditelje, »pandan« obiteljskoj kartici koju udruga »Obitelji 3plus« razvija posljednjih godina. Kakvo je Vaše mišljenje o tome? Može li se to smatrati mjerom pronatalitetne politike?

● Vjerujem da Središnji državni ured za demografiju i mlade prati prve medijske reakcije, kao i dosta kritične osvrte

Zašto dati veću važnost višečlanim obiteljima?

Za gospodarski razvoj ključni su ljudi. Tko će raditi i stvarati ako ne radamo nove naraštaje? Uvoz radne snage iz dalekih zemalja pokazao se kao rješenje koje nosi sa sobom brojne probleme koji su često i veći od dobrobiti.

Bez djece, bez novih mladih ljudi koji žele raditi i stvarati, BDP može samo padati, kao i mirovine, a dugovi se povećavati.

Takav trend nije održiv. Stopa prirodnoga prirasta u Hrvatskoj je kontinuirano negativna ne samo godinama, nego našalost sada već i desetljećima. Za prirodno održanje stanovništva potrebna je ukupna stopa fertiliteta - broj živorođene djece po ženi od 2,1, a ta je stopa u Hrvatskoj samo 1,42.

Sve to možemo i jednostavnije reći: Hrvatska izumire. Kao što odgovarajućim mjerama nastojimo da ne nestane ugostiteljstvo, turizam i gospodarstvo općenito, na isti smo način već odavno trebali konkretnijim mjerama zaštititi, ili još bolje reći: osnažiti obitelji i djecu. Naime, čak i ako gospodarstvo trenutno preživi, postavlja se pitanje tko će biti naši radnici, tko će biti kupci, koga će učitelji školovati i hoćemo li uskoro više uopće imati potrebe za dječjim vrtićima.

obitelji kojima je kartica i namijenjena. Budući da smo u udruzi »Obitelji 3plus« i sami razvili sličan projekt još 2018. godine, smatramo da su uložena sredstva poreznih obveznika u državni projekt koji navodite daleko precijenjena te da se s tim novcem moglo kvalitetnije pomoći obiteljima. Skrećem pozornost i na vrlo sličan pokušaj u Poljskoj gdje je također država pokušala istu stvar, ali je na kraju to neslavno završilo i projekt su predali udruzi koja u Poljskoj zastupa obitelji s troje i više djece. Država ne zna stvarne potrebe na terenu, za razliku od roditelja koji žive stvarnost s troje i više djece. S ministarstvom u čijem je resoru obitelj pokušavamo kontaktirati od 2018. godine stavlajući se više puta na raspolaganje da nas se uključi u radna tijela, ili baram i konzultativno da nas se pita za stvarne potrebe obitelji. Međutim do danas je taj vid suradnje izostao. Obiteljska kartica naše udruge funkcionira već od sredine 2018. godine, prate nas i podupiru mnoga važna hrvatska poduzeća, a potpora resornoga ministarstva bila bi neizostavno bitan element kako bi se i druga hrvatska

poduzeća uključila u potporu obiteljima. Ministarstvo u čijem je resoru obitelj trebalo bi donositi i provoditi stvarne mjere pronatalitetne i obiteljske politike jer to nitko drugi ne može napraviti umjesto njih, a ne pojavljivati se kao konkurencija postojećim projektima.

U fokus javnosti Vaša je udruga došla nedavno jer je nominirala obitelj Toljanić za nagradu Europske velike obitelji godine pri Europskoj konfederaciji velikih obitelji (ELFAC) i u tome uspjela. Kakva je bila konkurencija, kakve su sve obitelji s više djece bile kandidirane?

● Unatoč izrazito negativnom trendu demografskoga izumiranja, odnosno činjenici da će brojke pokazati da je i u 2020. godini rođeno najmanje djece do sada, u udruzi nastojimo djelovati pozitivno i afirmativno koliko god je to moguće. Hrvatske obitelji rasadiste su prekrasnih životnih priča, uzajamne ljubavi i povezanosti, ali i raznih životnih iskustava u školi života. Jedna u nizu tih priča je ona obitelji Toljanić iz Vrbnika na otoku Krku,

Bez djece, bez novih mladih ljudi koji žele raditi i stvarati, BDP može samo padati, kao i mirovine, a dugovi se povećavati. Takav trend nije održiv. Stopa prirodnoga prirasta u Hrvatskoj je kontinuirano negativna ne samo godinama, nego našalost sada već i desetljećima. Već odavno trebali smo konkretnijim mjerama zaštititi, ili još bolje reći - osnažiti obitelji i djecu

Iako mediji vrlo sugestivno daju do znanja da je imati obitelj problem i recept za pridruživanje nižoj klasi društva, ne treba se bojati imati djecu jer obiteljska sreća ne ovisi o stanju na tekućem računu ili ušteđevini, nego o drugim, puno važnijim vrijednostima

inače članice udruge »Obitelji 3plus«, koju smo nominirali za titulu europske velike obitelji godine. Svaka je obitelj posebna i svaka obitelj ima svoju priču, no neke se obitelji ipak dodatno ističu. Upravo je takva i obitelj Toljanić koja nije poznata samo kao primjer uspješnoga obiteljskoga poduzetništva, nego još više po tome što su mama Katarina i pokojni tata Franjo na svijet donijeli dvanaestero djece i usadili u njih prave vrijednosti. Vrlo smo ponosni i sretni što su Toljanići, obitelj iz male Hrvatske, osvojili tu obvezujuću titulu na europskoj razini, posebno zato što su se u završnom finalnom krugu našle zaista fantastične obitelji s nevjerojatnim životopisima iz Mađarske, Italije, Portugala i Latvije. Ta nagrada stoga nije samo priznanje obitelji Toljanić, nego i poticaj svim hrvatskim obiteljima da ustraju u življenju pravih obiteljskih vrijednosti i njegovu obiteljsko zajedništvo koje

može nadici i najteže životne situacije. Vincenco Bassi, predsjednik Federacije katoličkih obiteljskih udruuga u Europi (FAFCE), istaknuo je da su »proobiteljske politike samo minimalno učinkovite jer ako ne postoji nikakva vizija, vizija koja se odnosi na ulogu obitelji u društvu, te su politike samo socijalne politike«. »Podizanje djece zahtijeva mnogo odricanja i ako želimo potaknuti ljude da preuzmu tu žrtvu, društvo mora cijeniti obitelj.« Primjer obitelji Toljanić upravo jača taj ključni proces stvaranja pozitivne slike o obitelji.

Često u široj javnosti vlada stereotip da su obitelji s više djece siromašne, da su izvor problema za državu i društvo. Je li to zaista tako? Kojoj klasi oni pripadaju?

● To je, kao što ste rekli - stereotip. Primjerice, obitelj Toljanić, iako ima dvanaestero djece, nikako nije socijalni slučaj. Obiteljski su poduzetnici, nagradivani vinari i sjajni ugostitelji koji zapošljavaju nekoliko desetaka svojih suradnika. Većina obitelji s više djece pripada tzv. srednjoj klasi, jasno ima i imućnijih i siromašnijih, tako da, što se tiče materijalnoga standarda, ne možemo ih svrstati u jednu klasu kategoriju. Naposljetku, djeca pripadaju klasi radosti i sreće, i zato dijete ne može osiromašiti čovjeka, nego ga samo obogatiti. To su dobro znali i naši predci koji, u ma kako oskudnim uvjetima živjeli, djecu nisu smatrali teretom i razlogom siromaštva. Istina je da obitelji s više djece ne mogu uvijek slijediti današnji pomalo hedonistički način života, no u udruzi smo jako zadovoljni što sve više naših članova srčano dijeli svoja životna iskustva i ljepotu života u velikoj obitelji, pa čak i usprkos poteškoćama koje imaju zbog često nategnutoga obiteljskoga proračuna. A ta iskustva nedvosmisleno pokazuju da djeca iz mnogočlanih obitelji u pravilu nisu raščupana, s pokvarenim zubima, priljava i neškološana, i vrijeme je da se taj stereotip razbije i da društvo djeci pruži razlog da budu ponosni što odrastaju u velikim obiteljima.

Upravo je nedavno u hrvatskom tisku mnogočlana obitelj vizualno prikazana u negativnom kontekstu: raščupana majka, djeca koja divljaju i roditelji koji su na izmaku snaga. Zašto ih se tako prikazuje? Kako mijenjati sliku i stvarati pozitivno ozračje za velike obitelji?

● U tom je vizualnom prikazu problem što je tako prikazana općenito obitelj, a ne samo višečlana. Dodatno, ilustracija te raščupane i vidljivo nesretne obitelji smještena je uz postotak koji označava koliko Hrvata pripada nižoj klasi, čime se vrlo sugestivno daje do znanja da je imati obitelj problem i recept za pridruživanje nižoj klasi društva. No naša je poruka bitno drugačija: ne treba se bojati imati djecu jer obiteljska sreća ne ovisi o stanju na tekućem računu ili ušteđevini, nego o drugim, mnogo važnijim vrijednostima. Dodatno naglašavam da slika iz tiska koju ste spomenuli nije napravljena na temelju nekoga istraživanja o standardu obitelji s više djece, nego na temelju stereotipa. Dakle, ne samo da je neutemeljena i netočna, nego stvara u javnosti negativnu sliku o obiteljima s više djece. A Hrvatska treba upravo suprotan proces - mediji bi trebali prenositi dobre obiteljske priče i prikazivati pozitivnosti obiteljskoga života kojih ima napretek. Pitati i starije ljude što misle o obitelji. Koliko je meni poznato, nitko na samrtni nije rekao: »Da sam barem imao koje dijete manje.«

